

10. Маринич О. М., Шищенко П. Г. Фізична географія України: підручник. К. : Знання, 2005. 511 с.
11. <http://europa.eu/scadplus/leg> – сайт присвячений Директиві Ради 92/43/ЄЕС і Директиві Ради 79/409/ЄЕС. Назва з екрану.
12. Онищенко В. А., Мудрак О. В. Урочище «Сестринівська дача». *Екологічна енциклопедія*: У 3 т. / Ред.: А. В. Толстоухов (гол. ред.) та ін. К. : ТОВ «Центр екологічної освіти та інформації», 2008. Т. 3: О-Я. С. 239
13. Зелена книга України / під загальною редакцією члена-кореспондента НАН України Я. П. Дідуха. К. : Альтерпрес, 2009. 448 с.
14. Мудрак О. В. Збалансований розвиток екомережі Поділля: стан, проблеми, перспективи [Монографія]. Вінниця : «СПД Главацька Р. В.», 2012. 914 с.

УДК 930.25(477.62)

ВІДНОВЛЕННЯ РОБОТИ ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ В УМОВАХ ПЕРЕМІЩЕННЯ

С. Ю. Люльчак, Л. А. Ковальська

Анотація. У даному дослідженні розглянуто інформацію щодо динаміки трансформаційних процесів державного архіву в умовах проведення Антитерористичної операції та зміни, які відбулися в організації роботи архівних установ Донецької області в період 2014–2015 років. Пріоритетними методами роботи є науковість, історизм, об'єктивність та етичність, які уможливають дослідження витоків і розвитку архівної справи, виявлення основних етапів формування архівної системи та аналіз впливу конкретно-історичних чинників на стан і характер архівної галузі. Специфіка досліджуваної теми передбачає застосування емпіричних методів дослідження, які виявляють шляхи системного розвитку державного архіву в умовах переміщення.

Ключові слова: державний архів, архівні установи, Національний архівний фонд, юридичні особи – джерела формування, експертно-перевірні комісія, експертна комісія.

Історію України на «до» й «після» розділила війна – на цей раз неоголошена. Тисячі смертей, десятки тисяч скалічених доль, мільйони вимушених переселенців, зруйнований потенціал великого промислового регіону – такою виявилася ціна політичних амбіцій одних та несправджених ілюзій інших. Події, що відбуваються на Сході України, змінили кожного із нас. На новій території, в нових умовах – державні установи почали відновлювати важливіші напрями своєї діяльності. Таке безпрецедентне явище стало випробуванням для інформаційної сфери та необхідності збереження архівного фонду і налагодження подальшої роботи архівних установ некупованої території Донецької області. Цей аспект став об'єктом дослідження статті та зумовив постановку мети – вивчення досвіду відновлювальних робіт в діяльності державних архівних установ, динаміки трансформаційних процесів державного архіву в умовах проведення Антитерористичної операції та змін, які відбулися в організації роботи архівних установ Донецької області.

Початком кардинальних змін у роботі архівних установ Донецької області став 2014 рік у зв'язку з проведенням Антитерористичної операції (далі – АТО) та воєнними подіями на території області. На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 07 листопада 2014 року № 595 «Деякі питання фінансування бюджетних установ, здійснення соціальних виплат населенню та надання фінансової підтримки окремим підприємствам і організаціям Донецької та Луганської областей» з 01 грудня 2014 року Державний архів переміщено в місто Костянтинівку Донецької області. Приміщення Державного архіву у місті Донецьку були захоплені незаконними озброєними формуваннями, внаслідок чого документи поточного діловодства та архівні документи відділу формування Національного архівного фонду та діловодства вивезти в Україну не вдалося. Шість працівників, які виїхали з окупованого Донецька, розпочали роботу Державного архіву Донецької області (далі – держархів області) в нових умовах існування [2].

Починаючи з січня 2015 року держархів області розпочав свою роботу з вирішення питань щодо отримання робочих кімнат для спеціалістів держархіву області, пошуку

комп'ютерної та копіювальної техніки, встановлення телефонного зв'язку, поштової адреси, Інтернету. У 2015 році в держархіві області відновили роботу відділи організації та координації архівної справи, формування Національного архівного фонду та діловодства, використання інформації документів та сектори економіки та фінансового забезпечення, документоведення, кадрова та юридична служби [2]. Держархів області планував роботу, з урахуванням наявних кадрових, фінансових, матеріальних ресурсів і можливостей, але не за всіма напрямками роботи визначеними Законом України.

Початком відбудови діяльності держархіву області щодо створення умов забезпечення гарантованого зберігання документів Національного архівного фонду (далі – НАФ) регіону на території, підконтрольній органам державної влади України, організації роботи з установами після їх переміщення став 2015 рік. В цей час виконувалися заходи місцевих програм забезпечення збереження документів НАФ в Донецькій області на 2011–2015 роки та «Регіональної програми здійснення контролю за наявністю, станом і рухом документів Національного архівного фонду в Донецькій області на 2015 рік».

Одним із першочергових заходів щодо основних функцій держархіву області були організаційні заходи з роботи експертно-перевірної комісії (далі – ЕПК). Враховуючи, що робота ЕПК відновлювалась в складних умовах функціонування держархіву області: відсутності секретаря, досвідчених членів ЕПК, труднощі надання робіт на розгляд ЕПК архівними установами, єдиним адекватним рішенням у цій ситуації було організувати роботу ЕПК у територіальних відділеннях м. Костянтинівці та архівних відділах Добропільської, Першотравневої, Слов'янської райдержадміністрацій.

У мережі архівних установ області, які залишилися на території, підконтрольній органам державної влади України, ЕПК організувала роботу з експертними комісіями 26 архівних установ області. Архівний відділ Ясинуватської райдержадміністрації відновив роботу лише у травні 2015 року, установи його зони комплектування постійно знаходяться в зоні бойових дій [1].

В таких умовах після переміщення пріоритетними завданнями відділу формування НАФ та діловодства держархіву області (далі – відділ НАФ) стало відновлення списку юридичних осіб – джерел формування НАФ, встановлення зони комплектування держархіву області та внесення змін і доповнень до списків зони комплектування архівних установ, а також проведення інвентаризації документів НАФ та з кадрових питань (особового складу) переміщеними юридичними особами – джерелами комплектування держархіву області, що залишили свої документи на окупованій території. Відділом НАФ проведено роботу з 36 установами обласного та територіального підпорядкування, які переміщені на територію, підконтрольну органам державної влади України [1].

Пошук джерел-комплектування став можливим за допомогою пошукових можливостей *мережі Інтернет*, через сайти відповідних організацій. Слід зазначити, що в зв'язку з нестабільною ситуацією на території Донецької області, інформація стосовно однієї юридичної особи суттєво різнилась на різних сайтах, іноді навіть офіційні сайти підприємств не містили актуальних даних про місце їх реєстрації та фактичного місцезнаходження. Тому, інформація додатково уточнювалась в телефонному режимі.

За підсумками пошуку виявлено та включено до Списку № 1 – 59 юридичних осіб, у тому числі за формами власності: 53 – державної, 3 – комунальної, 2 – колективної та 1 – приватної [2]. Таким чином, в 2015 році юридичні особи – джерела комплектування державного архіву за підсумками пошуку були розділені на три групи:

- переміщені з окупованої території;
- переміщені на території інших областей;
- юридичні особи, зареєстровані на території непідконтрольній органам виконавчої влади України.

Під час проведення пошуку встановлено факти переміщення установ Донецької області на територію інших областей: Регіональне відділення Фонду державного майна України по Донецькій області, Апеляційний господарський суд Донецької області,

Господарський суд Донецької області – переміщено на територію Харківської обл., Управління Національного банку України, Міжнародний аеропорт «Донецьк», Донецька державна музична академія ім. С. С. Прокоф'єва, Державна установа «Інститут невідкладної відновної хірургії ім. В. К. Гусака» перереєстровано в м. Київ, Донецький національний університет – м. Вінниця [2].

Паралельно з пошуком переміщених організацій, підприємств, установ, перед держархівом області постало питання надання методичної допомоги в організації роботи їх служб діловодства та архівних підрозділів. Складність полягала в тому, що суттєво змінився склад працівників відповідних архівних служб установ – новопризначені працівники не мали базових знань у цих напрямках. Працівникам відділу НАФ довелося одночасно з ними освоювати законодавчо-нормативну базу у цьому напрямку. З метою підвищення кваліфікації працівників архівних підрозділів та членів експертних комісій установ – структурних підрозділів Донецької облдержадміністрації підготовлено та проведено семінар з питань інвентаризації документів, організації роботи служб діловодства та архівних підрозділів після переміщення. В процесі роботи виявилася ще одна проблема, яка була притаманна всім установам, переміщеним на українську територію. Внаслідок захоплення будівель установ, організацій незаконними озброєними формуваннями на окупованій території Донецької області виникла загроза життю та здоров'ю співробітників установ. В умовах переміщення, юридичні особи – джерела формування НАФ, вимушені були залишити значну кількість організаційно-розпорядчої та архівної документації. В цій ситуації держархівом області було запропоновано зробити аналітику стану діловодства та архівних документів, які вдалося вивезти або довелося залишити. Для організації роботи створено комісію з опису державного майна, яку очолив перший заступник голови Донецької облдержадміністрації [2].

Вперше в досвіді архівної діяльності в Україні держархівом області розроблено механізм проведення інвентаризації документів (залишених та вивезених), що містять переліки та описання ситуацій, які змусили установи до переміщення. Аналіз отриманих за підсумками інвентаризації даних доводить, що понад 90 відсотків документів архівних фондів залишено на тимчасово окупованій території. Серед юридичних осіб, які провели інвентаризацію, 11 установ не вивезли жодного документа, 20 установ вивезли 5 587 документів, в тому числі 145 документів постійного терміну зберігання, 2 806 документів тривалого (понад 10 років) зберігання та документів з кадрових питань (особового складу), 2 636 документів тимчасового терміну зберігання. Слід зазначити, що на сьогодні значну кількість документів тривалого зберігання складають особові справи (1 379) та трудові книжки (1 050) співробітників переміщених установ, організацій області [1].

Враховуючи проблемність переміщення по території області, відсутність фінансування на відрядження, дефіцит в установах посад діловодів та працівників архівних підрозділів, спеціалісти відділу НАФ впровадили в практику відпрацювання проектів документів установ в електронній формі. Це значно збільшило обсяг роботи співробітникам, проте дало можливість отримати більш досконало розроблені та оформлені нормативні документи на розгляд та погодження ЕПК держархіву області.

До одного із основних завдань держархіву області відноситься також забезпечення використання інформації документів НАФ України, налагодження ефективної співпраці з представниками інститутів громадянського суспільства та доступності інформації про роботу держархіву області. Нові умови в організації роботи держархіву області після переміщення суттєво змінили можливості та форми роботи відділу використання інформації. Відновлення роботи відділу використання інформації розпочалося з виконання запитів юридичних та фізичних осіб. Основна тематика запитів носила соціальний (пошук місцезнаходження підприємств, місцезнаходження документів з особового складу ліквідованих підприємств, довідки про стаж та заробітну плату, про народження, брак, смерть, розлучення) та генеалогічний характер. Люди шукали відповіді на питання щодо можливості отримання довідок з архівних установ на окупованій території, їх

достовірності; адреси підприємств, установ, які виїхали з території, непідконтрольній Україні та шляхи вирішення проблем щодо оформлення пенсії, неможливість отримання довідок про трудовий стаж та заробітну плату.

Держархівом області проведено аналітику кількості запитів, які надійшли до держархіву області за 11 місяців 2015 року (у порівнянні з 2012, 2013 роками). Дані цифри свідчать про тенденцію суттєвого зменшення кількості запитів, які надійшли до держархіву області: на 57 відсотків у порівнянні з 2013 роком, на 63 відсотки у порівнянні з 2012 роком та можливості юридичних та фізичних осіб реалізувати свої права. Ці дані надано до Державної архівної служби України для вирішення питання на загальнодержавному рівні. Крім того, у листопаді 2015 року держархів області привернув увагу до цієї проблеми під час обговорення на Круглому столі «Історико-культурний та науковий потенціал Півдня та Сходу України в умовах окупації та воєнних дій: загрози, втрати, перспективи збереження та відновлення», який був організований Інститутом історії України НАН України та Інститутом політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса [2].

За час роботи протягом 2015 року на особистому прийомі в архіві прийнято 121 громадянина. Низька кількість відвідувачів держархіву пов'язана з труднощами переміщення людей по території області у зв'язку з проведенням АТО, введенням пропускних пунктів та поступовим ускладненням механізму перетину людьми лінії розмежування української території з окупованою територією, зростанням оплати за проїзд у транспорті тощо. Тому, пріоритетним напрямом стало надання консультацій юридичним особам та громадянам по електронній пошті та телефону.

Крім виконання запитів, держархів області шукав шляхи щодо розширення можливих форм використання інформації. Відсутність зв'язків з телерадіокомпаніями в м. Костянтинівці унеможливило проведення роботи в даному напрямку. На виконання заходів відзначення знаменних подій в Україні держархівом області проводилися виставки. Перша виставка відкрита до 70-ї річниці завершення Другої світової війни в будинку Костянтинівської районної ради, де використано електронні копії документів, зібрані архівними установами області за відповідною тематикою. Другу виставку документів «Сила нескорених» відкрито 14 жовтня 2015 року. Наприкінці 2015 року держархів області реалізував виставку за темою «Голодомор в Донецькій області в 1921–1922, 1932–1933, 1946–1947 роках» [1].

У 2015 році держархівом продовжено роботу по збору інформації про події, що відбуваються в Донецькій області з березня 2014 року. Зібрано більш 11,5 тисяч інформацій та фотодокументів, дані яких лягли в основу «Хронографа подій в Донецькій області» за період 2014–2015 рр. Інформація висвітлює воєнні події, дії політичних діячів щодо вирішення конфлікту, буденне життя людей в окупації та за її межами, конфліктні та резонансні події того часу [1].

Процеси відновлення роботи держархіву області потребують розроблення стратегічних заходів із залучення сучасних інформаційних технологій збереження документів та комунікаційних засобів співпраці з джерелами комплектування та користувачами. Розвиток інформаційного суспільства та зміни, які відбуваються у державному управлінні, сприяють зростанню потреб громадськості в отриманні повної та актуальної інформації про діяльність архівних установ області.

Аннотація. В данном исследовании представлена информация о динамике трансформационных процессов государственного архива в условиях проведения Антитеррористической операции и изменения, которые произошли в организации работы архивных учреждений Донецкой области в период 2014–2015 годов. Приоритетными методами работы является научность, историзм, объективность и этичность, которые исследуют истоки развития архивного дела, выявляют основные этапы формирования архивной системы, анализируют влияние конкретно-исторических факторов на состояние и характер архивной отрасли. Специфика исследуемой темы предусматривает применение эмпирических методов исследования, которые выявляют пути системного развития государственного архива в условиях перемещения.

Ключевые слова: государственный архив, архивные учреждения, Национальный архивный фонд, юридические лица – источники формирования, экспертно-проверочная комиссия, экспертная комиссия.

Abstract. This study examines the dynamics of the transformational processes of the state archive in the context of the Anti-terrorist operation and the changes that took place in the organization of the work of Donetsk regional archival institutions in the period 2014–2015. Priority methods of work are science, historicism, objectivity and ethics, which make it possible to study the origins and development of archival affairs, to identify the main stages of the formation of the archival system and to analyze the influence of concrete historical factors on the state and nature of the archival industry. The specificity of the topic under study involves the use of empirical research methods that identify ways to systematically develop a state archive under conditions of movement.

Key words: State Archives, archival institutions, National Archival Fond, legal entities – sources of formation, expert examination committee, expert commission.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Державний архів Донецької області. URL : <http://dn.archives.gov.ua>
2. Інформація про використання інформації документів державного архіву Донецької області у 2015 році. URL : [http:// dn.archives.gov.ua/normbaza/info_obr_grazhd_2016.doc](http://dn.archives.gov.ua/normbaza/info_obr_grazhd_2016.doc)

УДК 004.738.5:027.7

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ СЕРВІСИ БІБЛІОТЕК ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ВІКІ-ТЕХНОЛОГІЇ

О. М. Немчук, Т. М. Яворська

Анотація. У статті висвітлюються нові аспекти діяльності бібліотек закладів вищої освіти, пов'язані з використанням вікі-технологій. Описано досвід науково-технічної бібліотеки Вінницького національного технічного університету в освоєнні вікі-технологій з метою представлення наукових досягнень університетської спільноти у Вікіпедії.

Ключові слова: вікі-технології, Вікіпедія, бібліотеки закладів вищої освіти, інформаційно-комунікаційні технології.

Сучасне суспільство розвивається в умовах бурхливого розвитку інформаційних технологій. Сьогодні інформаційно-комунікаційні технології увійшли в усі сфери людської діяльності, бібліотечна сфера – не є винятком. Інформатизація бібліотечної справи полягає у впровадженні і розвитку нових інформаційно-комунікаційних та мультимедійних технологій, формуванні та використанні електронних ресурсів, розвитку мережевої взаємодії бібліотек. Це призводить до створення нових структурних підрозділів, змін функціональних обов'язків працівників, залучення спеціалістів з різних галузей знань.

За допомогою сучасних комп'ютерних технологій бібліотеки відкривають нові можливості для більш повного задоволення читацьких запитів, зменшують витрати часу на пошук необхідної інформації та надають до неї доступ.

Сьогодні Інтернет дає можливість створити бібліотеку нового типу – віртуальну бібліотеку, де читач знаходить не тільки те, що складає фонд даного сховища в електронному вигляді, але й має змогу миттєво отримати будь-яку інформацію із будь-якої бібліотеки світу [5, с. 30]. Саме тому проблеми впровадження сучасних інформаційних технологій у роботу бібліотек потребують освоєння нових знань та вмінь, зокрема, щодо розширення мережевого бібліотечного сервісу для узагальнення успішних практик використання веб-платформ, серед яких є вікі-технології.

Наукові висновки щодо використання в діяльності бібліотек сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та їх значення для функціонування книгозбірень зроблені такими вченими, як О. Онищенко, В. Горовий, М. Дворкіна, М. Слободяник, Ю. Столяров, А. Соколов, І. Давидова, В. Пашкова, Т. Гранчак, О. Воскобойнікова-Гузєва та ін.

Окремі аспекти впровадження веб-технологій у діяльність бібліотек досліджено у працях вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема, Д. Соловяненка, Т. Ярошенко, К. Лобузіної, Дж. Мейнеса, С. Коффмана, Янгхі Ноха та ін.